

Sylwia Krajewska

Biblioteka Politechniki Poznańskiej

sylwia.krajewska@put.poznan.pl

Biblioteka – uczelniany ambasador dostępności

Streszczenie: Artykuł omawia proces wdrażania dostępności w Politechnice Poznańskiej w kontekście realizacji projektu *Politechnika Poznańska uczelnia otwartą dla wszystkich* (POWR). Podstawowy cel opracowania to wszechstronna charakterystyka roli Biblioteki PP jako uczelnianego ambasadora dostępności. Zdefiniowano stan dostosowania jednostki w okresie przed rozpoczęciem projektu oraz szczegółowo omówiono: wkład bibliotecznego członka Zespołu ds. Dostępności, ofertę projektową obejmującą bibliotekarzy, wdrożenia dostępnościowe w BPP (infrastruktura, zasoby). Przedstawiono także kierunek dalszego zwiększania dostępności w odniesieniu do złożonego wniosku projektowego.

Słowa kluczowe: dostępność, równość szans, WCAG 2.1. AAA, standardy dostępności, osoba ze szczególnymi potrzebami, osoba z niepełnosprawnością, uniwersalne projektowanie, usprawnienia, bariery, deklaracja dostępności architektonicznej, Zespół ds. Dostępności, Politechnika Poznańska, polityka dostępności, prosty język polski

Wprowadzenie

Zgodnie z polskim ustawodawstwem prawo korzystania z bibliotek ma charakter powszechny, co oznacza, że obejmuje wszystkich i przysługuje każdemu człowiekowi (Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach). Ustawa o bibliotekach, która weszła w życie w 1997 r., nie wspomina co prawda o konieczności zadbania o szczególne potrzeby czytelników, niemniej dostrzega i w pewien sposób definiuje specjalną grupę użytkowników, w pierwszej kolejności mówiąc o niewidomych, a następnie wymieniając instytucje, w jakich powinny powstać biblioteki, w tym: podmioty lecznicze, domy pomocy społecznej, zakłady karne, ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich (Dz.U. 1997 nr 85 poz. 539, rozdz. 9., art. 25–26).

Swego rodzaju przełomem w postrzeganiu szczególnych potrzeb człowieka i przestrzeganiu zasad szeroko pojętej dostępności było wdrożenie w 2019 r. najpierw ustawy o dostępności cyfrowej (Dz.U. 2019, poz. 848), a następnie ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2020, poz. 1062). Drugi z dokumentów określił rolę podmiotów publicznych w dopasowywaniu przestrzeni i usług do tych właśnie wymagań, ale tak naprawdę zrobił bez mała to, czego dokonała w 1924 r. *Genewska deklaracja praw dziecka*. Istnieje bowiem kolosalna różnica między świadomością określonych, niezbywalnych praw należących się jakiejś istocie (i to niekoniecznie ludzkiej), a wyartykułowaniem ich w formie normy prawnej bezwzględnie wiążącej – *ius naturale* to jednak w cywilizowanych (!) społeczeństwach nie to samo co *ius universale*.

Biblioteki to rzecz jasna także podmioty publicznie, nic zatem dziwnego, że i one włączyły się w proces zmian. Jednak przyglądając się, nawet tylko pobieżnie, wielu wewnętrznym aktom prawnym określającym sposoby funkcjonowania danej jednostki, widać, że biblioteki z zasady (czyli na długo przed 2019 r.) były i są otwarte dla wszystkich, a co za tym idzie, ich immanentną cechą jest nastawienie na dopasowywanie się do oczekiwań odbiorcy. By nie być gołosłownym – na stronie

[Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu](#)¹ czytamy, że placówka ta *Zachowując charakter biblioteki publicznej, jest miejscem przyjaznym dla użytkowników, organizacją otwartą na potrzeby wszystkich, którzy pragną korzystać z jej zasobów.*

Pierwszy cel działalności [Biblioteki Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki](#) brzmi: *Zapewnienie użytkownikom łatwego dostępu do zasobów, tworzenie przyjaznego środowiska pracy oraz stałe dostosowywanie świadczonych usług do zmieniających się potrzeb użytkowników i pojawiających się możliwości technologicznych [...],* zaś w dokumencie *Strategia Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na lata 2019–2023* (2019) znaleźć można zapis: *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie jest jednostką aktywnie wspierającą wspólnotę Uniwersytetu Warszawskiego w procesie badawczym i dydaktycznym. Aby w pełni wychodzić naprzeciw jej potrzebom, BUW regularnie bada potrzeby i oczekiwania użytkowników oraz ich satysfakcję z pracy Biblioteki. [...] Przestrzeń BUW jest zoptymalizowana do potrzeb różnych grup użytkowników.*

Bibliotek nie trzeba przekonywać, że każdy jest mile widziany w jej progach, co najwyżej biblioteki trzeba doposażyć (bo nawet nie – wyposażyć) w elementy infrastruktury, ułatwiające jeszcze szersze otwarcie jej progów. A to oczywiście nierozzerwalnie wiąże się z finansami, a to z kolei, *nomen omen*, z barierami. I tu w sukurs wielu uczelniom (a także bibliotekom pedagogicznym) przyszedł między innymi program Wiedza Edukacja Rozwój finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i budżetu państwa. W ramach działania 3.5 „Kompleksowe programy szkół wyższych” ogłoszono kilka konkursów, w tym na utworzenie i wsparcie funkcjonowania centrum wiedzy o dostępności oraz opracowanie i wdrożenie obowiązkowych zajęć dla studentów I i II stopnia studiów z projektowania uniwersalnego. Z punktu widzenia potrzeb ogólnouczelnianych, a zatem i bibliotek akademickich, bardzo wartościowy okazał się być konkurs *Uczelnia dostępna*, do którego z sukcesem przystąpiła Politechnika Poznańska. A jak się niebawem okazało – także Biblioteka Politechniki Poznańskiej (BPP).

Początek, czyli etap mini

W 2020 r. Politechnika wzięła udział w drugiej edycji wspomnianego konkursu i znalazła się w gronie ponad 60 innych uczelni, które otrzymały finansowanie. Zgodnie z założeniami projektu pn. *Politechnika Poznańska uczelnią otwartą dla wszystkich* (POWR.03.05.00-00-A002/20) uzyskane wsparcie przeznaczono przede wszystkim na wprowadzenie niezbędnych zmian organizacyjnych w uczelni oraz zwiększanie świadomości i kompetencji kadry w zakresie szeroko pojętej niepełnosprawności. Cel zadań szczegółowych (łącznie 142 w 6 zakresach), był oczywisty – należało zadbać o wdrożenie takich usprawnień, by uczelnia była w jak największym stopniu dostępna w trzech kluczowych obszarach: architektonicznym, komunikacyjno-informacyjnym i cyfrowym. Harmonogram działań obejmował dwa etapy: mini – pierwsze 4 miesiące trwania projektu (do 30 kwietnia 2021 r.) oraz midi – pozostałe 32 miesiące (do 31 grudnia 2023 r.).

Biblioteka PP włączyła się w realizację projektu od samego początku, bowiem wniosek zakładał powołanie Zespołu ds. Dostępności, który składałby się z przedstawicieli poszczególnych jednostek organizacyjnych uczelni. Kierownik projektu oraz pracownik ówczesnego Biura ds. Osób Niepełnosprawnych (obecnie w strukturach Działu ds. Równości PP) uznali za zupełnie oczywiste, że jed-

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 26.08.2024 r.

nostka, która swoimi niemalże bezterminowymi usługami obejmuje całą społeczność uczelni, musi mieć głos także w sprawie poprawy dostępności. W ten sposób BPP stała się nie tylko jednym z celów działań projektowych, ale także kreatorem wprowadzanych zmian.

Warto przy tej okazji zaznaczyć, że rola BPP jako uczelnianego ambasadora dostępności zaczęła się dużo wcześniej, przy czym i tutaj bardzo pomocny okazał się projekt: dzięki środkom finansowym z Funduszu Rehabilitacji Społecznej Politechniki Poznańskiej oraz unijnego projektu *Inżynieria wiedzy dla inteligentnego rozwoju* (POKL.04.03.00 00 131/12) w przestrzeni czytelnicy powstało stanowisko przeznaczone przede wszystkim dla osób z dysfunkcją wzroku (rys. 1), wyposażone w dwa specjalistyczne zestawy komputerowe składające się z:

- klawiatury VisiKey dla osób słabowidzących – białe litery na czarnym tle, pogrubione, powiększone, dobrze widoczne,
- stacjonarnego, kolorowego powiększalnika SV-Xtend Basic,
- oprogramowania udźwiękwiającego Window-Eyes PL Professional,
- programu powiększająco-mówiącego Lunar Plus, który odczytuje tekst głosem syntetycznym; w komplecie polskojęzyczny syntezytor mowy RealSpeak.

Rys. 1. Stanowisko dla osób ze szczególnymi potrzebami z przykładami specjalistycznego wyposażenia; czytelnia BPP
Fot. Natalia Witasik.

Ponadto 17 lipca 2020 r. weszło w życie zarządzenia Rektora Politechniki Poznańskiej, dotyczące zapewnienia osobom niepełnosprawnym i ze szczególnymi potrzebami odpowiednich warunków do przyjęcia na studia, kształcenia i prowadzenia działalności naukowej oraz regulamin wydatkowania dotacji na zadania związane z zapewnieniem tejże dostępności (Zarządzenie nr 38 Rektora Politechniki Poznańskiej...). W tym samym czasie zakupiono specjalistyczny sprzęt, który następnie przekazano do Biblioteki PP w celu jego udostępniania potrzebującym. I tak BPP włączyła do swoich usług także i tego rodzaju działalność – pod opieką bibliotekarzy znalazły się: lupy elektroniczne, linijka, klawiatura i notatnik Braille’a, programy udźwiękowiające (wersja Pen Drive), wizualizatory, elektroniczne powiększalniki kieszonkowe Maggie oraz Capture oraz programy powiększające Lunar Plus (wersja Pen Drive).

Wracając do projektu *Politechnika Poznańska uczelnia otwartą dla wszystkich* – etap mini z jednej strony stanowił przyspieszony kurs dostępności dla wszystkich członków zespołu, z drugiej przeznaczono go na organizację narzędzi administracyjnych oraz realizację konkretnych zadań harmonogramu. W tej fazie projektu udało się między innymi przeprowadzić szkolenia dla programistów

z zakresu wdrażania standardu WCAG 2.1. AAA w uczelnianych serwisach internetowych, uruchomić pierwszą edycję kursu pn. *Świat Głuchych* dla pracowników PP, zorganizować szkolenie żeglarskie oraz spływ kajakowy dla studentów i doktorantów, a także zainstalować systemy przywoływawcze do toalet. Powyższy katalog działań jak w soczewce skupiał istotę całego projektu: wdrażanie dostępności musi być kompleksowe, a zatem powinno obejmować zarówno różne wymiary kształcenia (działania informacyjne, organizacja szkoleń, opracowanie procedur), aspekty szeroko rozumianej komunikacji (m.in. w zakresie funkcjonowania serwisów internetowych), jak i likwidację barier architektonicznych oraz mentalnych.

Biblioteka PP włączyła się do powyższych działań głównie w obszarze informacyjnym. Po pierwsze należało promować działania projektowe, czyli informować o sukcesach i zachęcać do udziału w oferowanych szkoleniach, a po drugie popularyzować idee dostępnościowe. Jako że od 2019 r. BPP regularnie publikowała w „Głosie Politechniki” w ramach rubryki pn. *Otwarta biblioteka*, naturalną kolejną rzeczą do tego uczelnianego czasopisma zaczęły trafiać również teksty dotyczące spraw projektowych.

W tym czasie do zadań bibliotecznego członka Zespołu ds. Dostępności należało także przygotowanie deklaracji dostępności architektonicznych większości budynków uczelni, co, zważywszy na rozmiary politechnicznej infrastruktury, było zadaniem niełatwym i czasochłonnym. Kolejnym wyzwaniem, z którym wówczas zmierzył się zespół, było przygotowanie koncepcji dokumentu normalizującego wdrażanie dostępności oraz opracowanie wykazu dobrych praktyk, które byłyby dopełnieniem procedury dostępności. Efektem tych działań było wprowadzenie *Polityki zapewnienia dostępności Uczelni osobom ze szczególnymi potrzebami* (Zarządzenie nr 17 Rektora Politechniki Poznańskiej z dnia 24 maja 2021 r.), a pokłosiem na gruncie bibliotecznym – włączenie do [Regulaminu korzystania z zasobów systemu bibliotecznego-informacyjnego Politechniki Poznańskiej](#) oraz [Systemu bibliotecznego-informacyjnego Politechniki Poznańskiej](#), a zatem wewnętrznych aktów prawnych Biblioteki PP, zapisów odnoszących się do kwestii dostępności. Zmiany w rzeczonych dokumentach wprowadzono po akceptacji Rady Bibliotecznej i rektora we wrześniu 2022 r., a zatem podczas realizacji etapu midi.

Rozwinięcie, czyli etap midi

W wymienionym wyżej regulaminie zdefiniowano zadania, jakie Biblioteka PP podejmie w celu zapewnienia pełnego dostępu do zasobów bibliecznych osobom z niepełnosprawnościami. W pierwszej kolejności zadeklarowano, że przestrzeń biblieczna będzie pozbawiona barier architektonicznych, po wtóre, że znajdzie się w niej odpowiednie wyposażenie i oprogramowanie ułatwiające dostęp do zbiorów oraz specjalistyczny sprzęt, który będzie można bezpłatnie wypożyczać, następnie: dostosuje się biblieczny serwis internetowy do wymagań standardu WCAG 2.1 AAA oraz zapewni się wsparcie odpowiednio wyszkolonej kadry bibliecznej, czyli tzw. asystentów dostępności. Ważny zapis, ujęty w osobnym punkcie, dotyczy gotowości do gromadzenia i udostępniania materiałów dotyczących szeroko pojętej tematyki dostępności.

Należy w tym miejscu podkreślić, że większość z powyższych zapewnień odnosi się do standardów wprowadzonych do rzeczywistości bibliecznej dużo przed korektą regulaminu, niemniej oferta projektu w dużej mierze ułatwiła wspięcie się na wyższy poziom realizacji założonych celów.

Szkolenia

Z analizy danych sprawozdawanych przez Bibliotekę PP do GUS i [AFBN](#) bardzo jasno wynika, że aktywność pracowników w zakresie podnoszenia swoich kompetencji zawodowych to bardzo mocna strona jednostki. Biorąc pod uwagę lata 2021–2023 średnio na jednego pracownika przypadało 38 godzin szkoleń rocznie², podczas gdy analogiczny wskaźnik w [analizie porównawczej obejmującej dane wszystkich bibliotek uczelni publicznych wypełniających ankiety AFBN w roku 2022 r.](#) wynosił od 8 do 25 godzin. Nic zatem dziwnego, że bibliotekarze bardzo chętnie skorzystali z tego typu oferty projektowej – przez trzy lata łącznie przeszkoliło się 47 pracowników (a zatem cała kadra biblioteczna), którzy uczestniczyli m.in. w zajęciach na temat niepełnosprawności i różnych rodzajów zaburzeń (spektrum autyzmu, kryzys zdrowia psychicznego, stres) oraz w szkoleniu przeznaczonym specjalnie dla nich, pn. *Dostęp i korzystanie z zasobów i baz bibliotecznych*. Ponadto byli kursantami „Polskiego języka migowego” (poziom podstawowy), odwiedzili „Niewidzialną ulicę”, poznali Świat Głuchych, a nawet rozmawiali z Anną Dymną na temat dyskryminacji i hejtu.

Zajęcia w dużej mierze miały charakter online, co wynikało z faktu pandemii towarzyszącej projektowi niemalże od początku. Chcąc wykonać zaplanowane zadania, trzeba było wykazać się nie lada kreatywnością i elastycznością, z drugiej jednak strony szkolenia prowadzone w formie zdalnej mogły dotrzeć do szerszego grona odbiorców. Oczywiście nie wszystkie dało się poprowadzić online: aby dotknąć świata niewidomych, trzeba było rzeczywiście przejść po salach pozbawionych nawet odrobiny światła („Niewidzialna ulica”), a by móc zrozumieć istotę uniwersalnego projektowania, konieczne było wejście w skórę osób ze szczególnymi potrzebami i tak jak one przemieszczać się o kulach, korzystać z toalety, siedząc na wózku inwalidzkim lub znaleźć dany punkt w przestrzeni, mając problemy ze wzrokiem („Laboratorium projektowania uniwersalnego”).

Dzięki bogatej ofercie szkoleniowej bibliotekarze zyskali konkretne narzędzia, by pełnić rolę asystentów dostępności, z drugiej zaś strony biblioteczny członek Zespołu ds. Dostępności mógł upowszechnić zdobytą wiedzę na łamach wspomnianego *Głosu*. W ten sposób nie tylko kursanci „Polskiego języka migowego” poznali ambasadora Świata Głuchych w osobie Olgierda Kosiby – prezesa Towarzystwa GEST, który w wywiadzie mówił o sposobach przełamywania barier w kontaktach z głuchymi (2021). Uczelniane czasopismo posłużyło także jako medium do propagowania zasad polskiego języka prostego (Krajewska, 2023a) i projektowania uniwersalnego (Krajewska, 2023b).

Zasoby i infrastruktura

Mając coraz większą świadomość rodzajów szczególnych potrzeb użytkowników i jednocześnie bolesny niedosyt wiedzy w tym zakresie, Biblioteka PP poszerzyła tematykę gromadzonych i udostępnianych zbiorów o materiały traktujące o szeroko pojętej dostępności. Dzięki ścisłej współpracy z Działem ds. Równości, Biurem ds. Osób Niepełnosprawnych (BON) większość zamówień udało się sfinansować z Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, składając wnioski o zwiększenie dostępności uczelni m.in. za pośrednictwem Platformy Rozwoju Dostępności – cyfrowego systemu, który powstał i doczekał się wdrożenia poza projektem. A ponieważ dla bibliotekarza oczywistą

² Wskaźnik *Liczba godzin udziału w szkoleniach zawodowych w przeliczeniu na pracownika biblioteki* z formularza AFBN sporządzanego przez BPP kształtuje się następująco: 2023 r. – 41, 2022 r. – 40, 2021 r. – 33.

zasadą jest myśl: to czego nie znajdę, nie istnieje, ów specjalistyczny księgozbiór został ujęty nie tylko w katalogu online, ale także w specjalnej sekcji serwisu internetowego BPP, gdzie każdy tytuł opatrzone krótkim opisem i przekierowaniem do katalogu. Oczywiście i tu niepoślednią rolę anonsu nowości odgrywa biblioteczna rubryka „Głosu Politechniki” (Znajdź zasoby, 2022), a także media społecznościowe.

We wspomnianym wyżej wywiadzie Olgierd Kosiba powiedział: *Dlaczego nie ma studentów głuchych? Bo nie było dotąd oferty kierowanej do tej grupy. To jest tak, jak z ustawą o języku migowym: polityka urzędów była taka, że jak przyjdzie osoba głucha, to zorganizuje się tłumacza, ale głuchy wie, że niczego tam nie załatwi, więc przychodzi ze swoim – i tak koło się zamyka* (Krajewska, 2023a, s. 49). Oczywiście problem ten ma charakter globalny, obejmując każdy rodzaj niepełnosprawności, i oczywiście mentalny – w tym przypadku kolejność ma kluczowe znaczenie. Najpierw usuńmy bariery, potem rozgłośmy to wszem i wobec, a na koniec poczekajmy na efekty. Niestety dotąd praktyka była inna: skoro statystyki wykazują brak zainteresowania sprzętem dla niewidomych, to po co inwestować w to środki? Oczywiście w większości przypadków to nie brak świadomości, ale pieniędzy decyduje o tym, że dane inwestycje nie są realizowane, niemniej w przypadku Biblioteki PP udało się wdrożyć dość kosztowne rozwiązanie zwiększające dostępność jednostki. Mowa o siedmiu kabinach pracy indywidualnej, które powstały w przestrzeni czytelnicy, zapewniając komfortowe, ciche, i co najważniejsze, intymne miejsce dla tych, którzy potrzebują większej izolacji (rys. 2). Każdą kabinę wyposażono w komputery z zestawami słuchawkowymi oraz biurka z blatem, którego wysokość można regulować przyciskiem. W ten sposób mogą z nich skorzystać także osoby z niepełnosprawnością ruchową, np. poruszające się na wózku lub o niestandardowym wzroście. Inwestycja była kosztowna, niemniej dzięki współpracy z Działem Inwestycji i Działem ds. Równości, w tym środkom ze wspomnianego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych udało się osiągnąć cel i zaoferować te miejsca pracy w październiku 2023 r.

Rys. 2. Kabinety pracy indywidualnej w przestrzeni czytelnicy BPP
Fot. Natalia Witasik.

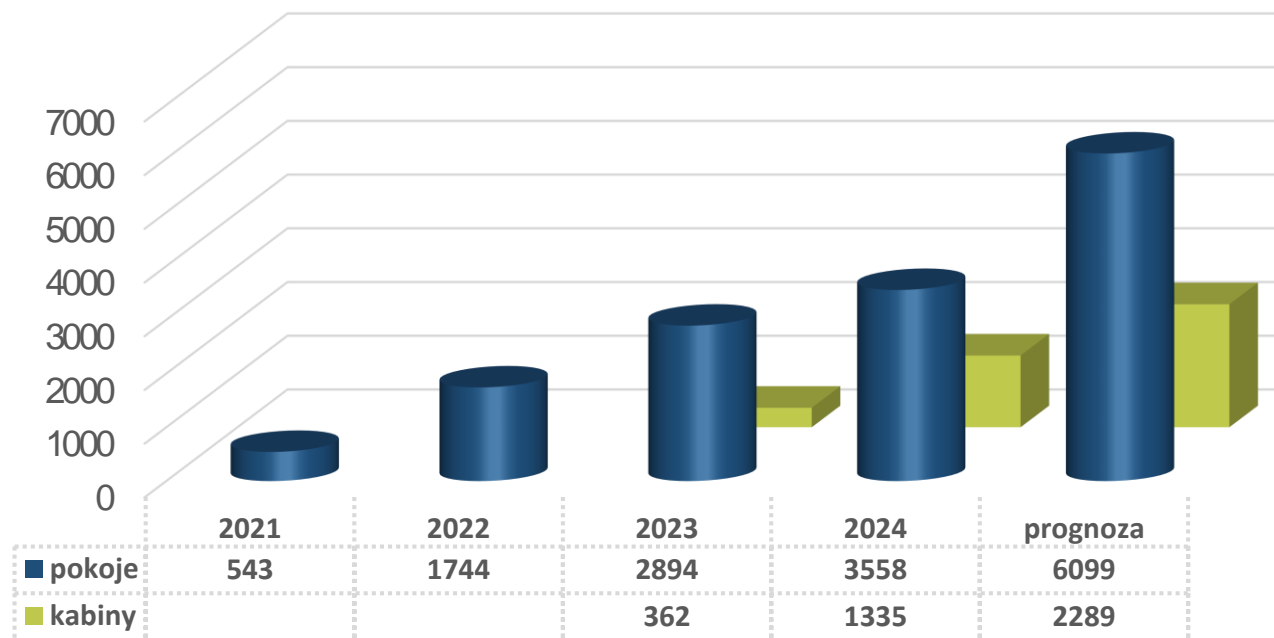
Na niedawnym II Kongresie Bibliotek Szkół Wyższych (18–20 czerwca 2024 r., Poznań) wiele razy padało stwierdzenie, że transformacja bibliotek polega między innymi na zmianie, a w zasadzie poszerzeniu funkcji przestrzeni, która dotąd służyła przede wszystkim do eksponowania zbiorów. Obecnie każdy metr kwadratowy biblioteki jest dla użytkownika dużo cenniejszy jako miejsce pracy, spotkania, dyskusji, a nawet po prostu odpoczynku, dlatego nikogo nie dziwi imponująca statystyka korzystania zarówno ze wspomnianych kabin, jak i powstałych wcześniej pokoi pracy zespołowej (rys. 3) oraz obszernego pomieszczenia zwanego potocznie chilloutem (rys. 4).

Rys. 3. Przykładowe stanowiska i pokoje pracy zespołowej w przestrzeni wypożyczalni i czytelni BPP
Fot. Natalia Witasik.

Rys. 4. Strefa relaksu (tzw. chillout) w czytelni BPP
Fot. Natalia Witasik.

Rys. 5. Liczba rezerwacji kabin i pokoiów pracy zespołowej w BPP z uwzględnieniem prognozy korzystania w kolejnym roku kalendarzowym; dane z 2024 r. za okres styczeń–lipiec
Źródło: oprac. własne.

Tab. 1. Łączny czas rezerwacji pokoi i kabin pracy indywidualnej; dane z 2024 r. za okres styczeń–lipiec

Rodzaj rezerwacji	2022	2023	2024
Pokoje	264 dni, 8 godz., 15 min	406 dni, 20 godz., 45 min	398 dni, 23 godz., 15 min
Kabiny		43 dni, 18 godz., 45 min	176 dni, 4 godz., 30 min

Źródło: oprac. własne na podst. systemu e-rezerwacji BBP.

Jak wynika ze wspomnianych statystyk, kabiny i pokoje cieszą się niestąbną popularnością – w okresie od stycznia do lipca br. korzystano z tych przestrzeni bez mała tyle razy i tak długo, jak w całym 2023 r., a symulacja dotycząca przyszłego roku kalendarzowego jasno wskazuje na trend rosnący (rys. 5; tab. 1). Można przypuszczać, że znaczący wpływ na ten stan rzeczy (poza pandemią, która w oczywisty sposób drastycznie zmniejszyła możliwości przebywania na terenie BPP) ma szkolenie biblioteczne, które obejmuje wszystkich studentów rozpoczynających naukę na Politechnice Poznańskiej. Podczas zajęć prowadzący szczegółowo omawiają ofertę BPP i bezpośrednio na miejscu pokazują przestrzeń, jaką można zarezerwować. Ponadto zwracają uwagę na aspekt dostosowania Biblioteki do szczególnych potrzeb użytkowników (np. stanowisko dla słabowidzących, możliwość wypożyczenia specjalistycznego sprzętu), aby od pierwszego kontaktu likwidować bariery i pokazywać, że biblioteka to miejsce dla każdego.

Zakończenie – czyli etap maxi?

Z końcem 2023 r. projekt *Politechnika Poznańska uczelnią dostępną dla wszystkich* dobiegł końca. Udało się wykonać wszystkie zadania, a nawet znacząco przekroczyć zakładane wskaźniki realizacji poszczególnych celów i z sukcesem rozliczyć budżet (I co dalej z dostępnością?, 2024). Oczywiście nie oznacza to zatrzymania procesu zwiększania dostępności uczelni, bowiem jeden projekt, nawet znaczący finansowo (wartość dofinansowania: 4 545 593,98 zł), nie jest w stanie zapewnić wszystkich potrzeb w omawianym zakresie. Zresztą już podczas jego trwania Zespół ds. Dostępności wprowadził rozwiązania, które nie były planowane na etapie przygotowywania wniosku. Z punktu widzenia Biblioteki PP przykładem takich działań jest chociażby dostosowanie nowej wersji serwisu internetowego BPP do poziomu WCAG 2.1. AA, czyli standardu technicznej dostępności treści internetowych dla osób z niepełnosprawnościami opracowanego przez World Wide Web Consortium (W3C) (Szczygielska, 2021).

Zespół ds. Dostępności Politechniki Poznańskiej

Jednym z trwałych efektów projektu jest dalsze funkcjonowanie [Zespołu ds. Dostępności](#) – swojego gwaranta ciągłości wprowadzania ulepszeń, którego członkowie nie tylko zdecydowali o kształcie i niezbędnych korektach realizacji zadań wynikających z budżetu, ale także: [...] *wpracowywali procedury i założenia zmian w zakresie aktów prawa wewnętrznego oraz konsultowali i współpracowali przy realizacji bieżących obowiązków Uczelni, które nie wynikały z działań projektowych, jak np. utworzenie Deklaracji Dostępności Politechniki Poznańskiej [...], współpraca przy tworzeniu Raportu nt. Dostępności oraz konsultacje wielu działań związanych z dostępnością.* W styczniu br. rektor oficjalnie powołał Zespół ds. Dostępności w Politechnice Poznańskiej, który w innym, nieco węższym składzie niż to było na początku, ale nadal z przedstawicielem

Biblioteki PP, niezwłocznie podjął wątek wdrażania dostępności. W pierwszej kolejności należało uruchomić wspomnianą już Platformę Rozwoju Dostępności, następnie przygotować materiał, a na tej podstawie wniosek aplikacyjny i kartę samooceny ROZWÓJ+ do kolejnego projektu *Uczelnie coraz bardziej dostępne* (tzw. duży DOS) ogłoszonego w ramach [Działania 01.03 „Dostępność szkolnictwa wyższego”](#) w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027.

Duży DOS

Po trzech latach doświadczeń projektowych, szkoleń i już wprowadzonych ulepszeń, Biblioteka PP stanęła do kolejnego konkursu z dużo większą świadomością potrzeb i zdecydowanie mocniejszą pozycją negocjacyjną, dzięki czemu we wniosku znalazły się zapisy wprost odnoszące się do tej jednostki.

Po pierwsze zaplanowano zakup książkomatu – co prawda czytelnicy od dawna mogą samodzielnie zwracać książki za pomocą wrzutni, jednak umiejscowienie tego urządzenia wymaga pokonania kilku stopni (wejście do pomieszczenia z urządzeniem znajduje się na rampie, z której korzystają dostawcy książek i czasopism). Brakuje podestu lub podjazdu dla osób poruszających się na wózku, co automatycznie wyklucza osoby z ograniczoną mobilnością do korzystania z oferowanego udogodnienia. Ponadto wrzutnia umożliwia tylko zwrot wypożyczonych wcześniej książek, a zatem czytelnik i tak musi fizycznie pojawić się w bibliotece w godzinach otwarcia. Zgodnie z przeprowadzoną w listopadzie 2023 r. ankietą oceniającą jakość pracy Biblioteki PP pn.: *Pomóż Bibliotece PP otworzyć się na Twoje potrzeby*, jasno wynika, że użytkownicy bardzo wysoko oceniają możliwość samodzielnego oddawania książek, szczególnie gdy nie jest ona ograniczona godzinami pracy jednostki. Wprowadzenie książkomatu znacząco ułatwi oba procesy (wypożyczenie i zwrot), szczególnie biorąc pod uwagę możliwość zamontowania takiego urządzenia w miejscu bez barier architektonicznych.

Wspomniane badanie ankietowe przeprowadzone na próbie ponad tysiąca osób wykazało, że równie dużym powodzeniem cieszy się stanowisko samodzielnego wypożyczania (tzw. selfcheck), które przyspiesza obsługę i uniezależnia użytkownika od bibliotekarza, dając poczucie komfortu osobom ze szczególnymi potrzebami. Opinie ankietowanych stanowiły podstawę do uwzględnienia we wniosku projektowym zakupu takiego urządzenia, szczególnie że dotychczasowe jest już przestarzałe technologicznie i ulega częstym awariom.

Biblioteka PP jest w pełni scyfryzowana, a zbiory są skatalogowane w komputerowym systemie bibliotecznym Horizon, który zastępuje tradycyjny system kartkowy. Obecnie używane oprogramowanie – Horizon Information Portal (HIP) jest już niestety przestarzałe technologicznie: pozwala przeszukiwać jedynie katalog biblioteczny (oprogramowanie typu OPAC – Online Public Access Catalogue), w dodatku nie jest dostosowane do najnowszych wymagań dostępności cyfrowej. Wszystkie te powody zdecydowały o konieczności wpisania do wniosku projektowego zakupu i wdrożenia nakładki Enterprise (bezpośredni następca HIP), która zwiększy dostępność katalogu online, a także umożliwi bibliotekarzom prezentowanie różnych treści na stronie głównej BPP. Dzięki nowoczesnemu oprogramowaniu każdy użytkownik Biblioteki PP będzie mógł w pełni korzystać z oferty zasobów bibliotecznych niezależnie od miejsca, posiadanego sprzętu i indywidualnych możliwości.

Zadaniem wpisanym do wniosku projektowego z myślą o bibliotecznym członku Zespołu ds. Dostępności PP jest jego udział w studiach podyplomowych z zakresu prostego języka polskiego. Docelowo, po uzyskaniu odpowiednich kompetencji, będzie on nie tylko osobą wdrażającą zasady prostej polszczyzny do codzienności administracyjnej, ale także szkoleniowcem prowadzącym zajęcia dla zainteresowanych tematem pracowników uczelni.

W planach projektowych przewidziano jeszcze jedno zadanie, jakie miałyby zrealizować Biblioteka PP, tym razem w kooperacji ze swoim naturalnym partnerem, czyli Wydawnictwem Politechniki Poznańskiej – jednostką o komplementarnym zakresie działalności. Chodzi o stworzenie Centrum Adaptacji i Digitalizacji Materiałów, którego rolą byłoby zapewnienie dostępności produktów wydawanych przez Politechnikę Poznańską, a także digitalizowanie i upowszechnienie cyfrowych wersji zasobów BPP, w końcu - adaptowanie materiałów dydaktycznych dla studentów. Dla bibliotekarzy zadanie to wydaje się być naturalnym rozszerzeniem kompetencji, jakie na co dzień potrzebne są chociażby w pracy redaktora Systemu Informacji Naukowej PP, członka zespołu Baz-Tech, czy też operatora bibliotecznego systemu komputerowego Horizon.

Podsumowanie

Jak widać, role bibliotekarza to kalejdoskop zadań, funkcji, celów, od fundamentalnych wpisanych w misję i wizję jednostki, po te wynikające z indywidualnych, osobowościowych, bardzo konkretnych predyspozycji każdego pojedynczego bibliotekarza, który ma swoje hobby, upodobania, szeroki wachlarz umiejętności. Jeśli jest przestrzeń na ich rozwijanie, osiąga się efekty daleko przekraczające mury biblioteki – nie przez przypadek BPP bardzo często pełniła rolę testera, probierza nowych rozwiązań na uczelni. Jako pierwsza mierzyła się z wdrażaniem procedur RODO, nowych modułów Elektronicznego Obiegu Dokumentów, planów zarządczych, a ostatnio Platformy Rozwoju Dostępności.

Biblioteka to lider bardzo wielu procesów zachodzących na uczelni, nic więc dziwnego, że wdrażanie dostępności znalazło tu podatny grunt i bibliotekarzy, którzy nie tylko zaangażowali się w realizację tych idei, ale stali się prawdziwymi ambasadorami dostępności, kreującymi nowe ścieżki ulepszeń. Niezależnie od powodzenia złożonego z końcem czerwca br. wniosku projektowego, dostępność musi się rozszerzać i wypełniać luki, jakie zdiagnozowano podczas przygotowywania wniosku. Z pewnością bez dodatkowego finansowania będzie to proces dużo wolniejszy, niemniej cele są określone, potrzeby nazwane, a efekty warte zachodu.

Bibliografia:

1. I co dalej z dostępnością? (2024). *Głos Politechniki*, nr 1(229), s. 53–56.
2. KRAJEWSKA S. (2023a). Prosta polszczyzna. *Głos Politechniki*, nr 1(225), s. 46–79.
3. KRAJEWSKA S. (2023b). Uniwersalne projektowanie. *Głos Politechniki*, nr 2(226), s. 93–95.
4. KOSIBA, O. (2021). Warto rozmawiać. Rozm. przep. S. Krajewska. *Głos Politechniki*, nr 25(219), s. 45–52.
5. *Strategia Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na lata 2019–2023* (2019) [online]. [Dostęp 2.08.2024]. Dostępny w: <https://www.buw.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/01/strategia-BUW-2019-2023-A4.pdf>.
6. SZCZYGIELSKA M. (2021). *Dostępność cyfrowa oraz dostępność wydarzeń online* [online]. [Dostęp 2.08.2024]. Dostępny w: <https://www.gov.pl/attachment/f3b88142-86f7-402e-8677-1b4f885e91a3>.
7. *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*. Dz.U. 1997 nr 85 poz. 539.

8. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Dz.U. 2019, poz. 848.
9. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dz.U. 2020, poz. 1062.
10. Zarządzenie nr 38 Rektora Politechniki Poznańskiej z dnia 17 lipca 2020 r. (RO/VII/38/2020) w sprawie wprowadzenia Regulaminu wydatkowania dotacji na zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym oraz osobom ze szczególnymi potrzebami warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia i do Szkoły Doktorskiej, kształcenia na studiach i w Szkole Doktorskiej, a także prowadzenia działalności naukowej na Politechnice Poznańskiej. W: *Biuletyn Informacji Publicznej. Politechnika Poznańska* [online]. [Dostęp 2.08.2024]. Dostępny w: <https://bip.put.poznan.pl/zarządzenie/z-38-2020>.
11. Zarządzenie nr 17 Rektora Politechniki Poznańskiej z dnia 24 maja 2021 r. (RO/V/17/2021) w sprawie wprowadzenia Polityki zapewnienia dostępności Uczelni osobom ze szczególnymi potrzebami W: *Biuletyn Informacji Publicznej. Politechnika Poznańska* [online]. [Dostęp 2.08.2024]. Dostępny w: <https://bip.put.poznan.pl/zarządzenie/z-17-2021>.
12. Znajdź zasoby (2022). *Głos Politechniki*, nr 3(222), s. 51–55.